

Toespraak van Leo Tindemans (Brussel, 22 September 1987)

Source: Teksten en documenten. Verzameling "Ideeën en Studies". 1988, n° 335. Brussel: Ministerie van buitenlandse zaken, buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking.

Copyright: (c) Ministère des affaires étrangères

URL: http://www.cvce.eu/obj/toespraak_van_leo_tindemans_brussel_22_september_1987-nl-e7e74ee7-4eb9-4608-8743-4c4988349dc5.html

Publication date: 04/09/2012

Toespraak van Leo Tindemans (Brussel, 22 September 1987)

[...]

«Naarmate volkeren gaan samenwerken, geven ze zich rekenschap van hun kracht; de beschaving zelf is slechts het resultaat van deze samenwerking».

Deze woorden van de Engelse schrijver en staatsman Lord LYTTON zijn een treffende typering van de inspanningen die onze regeringen sinds bijna twintig jaar leveren om op het gebied van het buitenlands beleid een onderlinge samenwerking tot stand te brengen.

In 1969 vertolkten de staats- en regeringsleiders hun overtuiging als volgt: «een Europa ... dat zeker is van zijn samenhang, dat zijn buitenlandse vrienden trouw is en dat zich bewust is van zijn taak de internationale ontspanning te helpen bevorderen ... is onmisbaar voor de vrijwaring van een uniek brandpunt van ontwikkeling, vooruitgang en cultuur en voor het behoud van het evenwicht en de vrede in de wereld».

U weet best welke weg sindsdien werd afgelegd en ik zal dan ook maar bij een aantal markante aspecten van de huidige Europese Politieke Samenwerking stilstaan.

In Titel 3 van de Europese Akte worden de plechtige verbintenissen die bijna 20 jaar lang de ontwikkelingsgang van de Politieke Samenwerking hebben bepaald, verankerd.

De Europese Akte, die in het Europese eenwordingsproces slechts een, zij het belangrijke, overgangsfase inluit, geeft de Politieke Samenwerking, echter zonder dat deze daardoor wezenlijk wordt gewijzigd, een plaats binnen het bestaande juridische systeem waarop elke activiteit van de Europese Gemeenschap stoelt.

In het Verslag over de Europese Unie dat ik in 1975 heb geschreven, wees ik erop dat het ontbreken van een dwingend juridisch kader de grootste hinderpaal was om een gemeenschappelijk buitenlands beleid te kunnen uitstippelen.

Destijds was ik van mening, en ik ben het nog steeds, dat er van een gemeenschappelijk beleid geen sprake kan zijn zolang er geen gemeenschappelijke visie op elk vraagstuk van internationale politiek bestaat.

Het zou dan ook verkeerd zijn te denken dat met de inwerkingtreding van de Europese Akte de weg daartoe geëffend is.

De Akte brengt het doel echter weer een stap dichterbij omdat zij een juridische grondslag vormt voor de plechtige verbintenis van de lidstaten ernaar te streven gezamenlijk een Europees buitenlands beleid te formuleren en te voeren.

Doordat de naleving van verdragen door elk democratisch bestel hoog in het vaandel wordt geschreven, krijgt deze verbintenis een heel bijzondere dimensie.

Maar het juridisch aspect alleen kan er niet borg voor staan dat de twaalf lidstaten zich ook werkelijk zullen inzetten voor een echt Europese diplomatie. De geest van samenwerking dient vooral in de activiteiten van elke dag, op alle niveaus en in een sfeer van wederzijds respect te groeien.

Weliswaar is hij al in ruime mate aanwezig en kan hij «de verworvenheid van de Politieke Samenwerking» worden genoemd. Ik denk hierbij aan de gewoonte die onze diplomaten en deskundigen hebben aangenomen om elkaar regelmatig te ontmoeten of met elkaar contact op te nemen, informatie uit te wisselen, geen nationale beslissingen te nemen zonder op zijn minst de partners ervan in kennis te stellen en vooraf overleg met hen te plegen.

Door deze gewoonte, meer dan door welke verklaring ook, ontstaat er een «coördinatiereflex» die het noodzakelijk vertrekpunt vormt voor elke poging tot gemeenschappelijke actie.

Er wordt vaak opgemerkt dat de Politieke Samenwerking uitmunt in het voeren van een verklaringendiplomatie zonder dat de bij consensus bereikte standpunten voldoende in concrete daden worden omgezet. Naar mijn oordeel dient deze uitspraak enigszins te worden genuanceerd.

Om te beginnen is het noodzakelijk dat de buitenwereld onze standpunten en de motivering ervan hoort en begrijpt. Op die manier kunnen wij van onze aanwezigheid op het wereldtoneel doen blijken en er als democratische en vredelievende gemeenschap onze invloed doen gelden.

Vervolgens dienen wij het eigen gelaat van onze Gemeenschap met haar reeds lange traditie van openheid op de wereld en haar bereidheid zich in te zetten voor stabielere en vreedzamere internationale betrekkingen, kenbaar te maken.

In een wereld waar afgaande op de feiten slechts een minderheid van landen deze opvatting deelt, dienen de Twaalf in woord en daad uitdrukking te geven aan hun wil verantwoordelijkheid op te nemen.

Het Verdrag van Rome en de Europese Akte bieden ons de mogelijkheid de in het kader van de Politieke Samenwerking geformuleerde principes in concrete acties om te zetten.

Tot bewijs hiervan wil ik herinneren aan de maatregelen die wij in de jaren 80 hebben genomen tegen Polen, Iran, Argentinië, Zuid-Afrika en ten gunste van de door Israël bezette gebieden.

Over al deze maatregelen werd binnen de EPS vooraf een politiek principebesluit genomen.

Aan al deze maatregelen werd in het kader van de Gemeenschap gestalte gegeven.

Ik ben ervan overtuigd dat de Europese Akte het, zowel voor de toekomstige voorzitters als voor de instanties van de Gemeenschap en van de Politieke Samenwerking, mogelijk zal maken deze weg te vervolgen telkens wanneer zulks nodig en nuttig mocht blijken. De geloofwaardigheid van onze verbintenis te ijveren voor de Europese Unie staat hierbij op het spel.

Tijdens de eerste 6 maanden van dit jaar, toen België het voorzitterschap waarnam, heb ik kunnen vaststellen hoe sterk en soepel de Politieke Samenwerking is geworden en over welke middelen voor overleg en actie, die een moderne diplomatie waardig zijn en, die het buitenland ons vaak benijdt, wij wel beschikken.

Dat de Twaalf er niet altijd in slagen één stem te laten horen inzake alle vraagstukken van buitenlands beleid, is toe te schrijven aan het feit dat er over de hoofdzaak soms nog uiteenlopende zienswijzen bestaan, die te maken hebben met de verschillende diplomatieke tradities die eigen zijn aan het buitenlands beleid van elke Staat.

Dit is misschien wel de meest opvallende paradox van ons politiek integratieproces: enerzijds staat ons nog altijd voor de geest dat het plan voor een politieke gemeenschap in 1954 is mislukt omdat de zienswijzen omtrent de Gemeenschap zelf uiteenliepen; anderzijds heeft de noodzaak onze stem in de internationale politiek te laten horen, er ons toe gebracht, zonder grote theoretische debatten maar via praktische samenwerking nauwkeurig in kaart te brengen wat ons bindt en wat ons scheidt.

Het streven om de *overeenkomsten* in onze standpunten duidelijker te profileren heeft een discussie over onze *tegenstellingen* mogelijk gemaakt, evenwel zonder dat hierover het laatste woord is gezegd. Hoe onvolledig dit resultaat ook is, toch kan het opmerkelijk worden genoemd.

Vele landen buiten de Gemeenschap hebben dit trouwens zo begrepen. Het feit dat ons van overal wordt gevraagd bepaalde stappen te ondernemen of adviezen te verstrekken, alsmede de ernst waarmee onze verklaringen worden ontvangen en geanalyseerd, getuigen daarvan.

In aansluiting hierop zou ik kort willen uitweiden over een ander onderwerp dat me nauw aan het hart ligt, namelijk onze geloofwaardigheid tegenover de buitenwereld.

Het beeld van de Europese Gemeenschap in de wereld berust hoofdzakelijk op haar economische macht en op de rol die zij speelt in de grote multilaterale onderhandelingen in de economische en commerciële sfeer.

Maar ook met onze gezamenlijke diplomatieke en politieke acties, waaraan steeds de naleving van het volkenrecht en van de universeel erkende mensenrechten ten grondslag ligt, profileren wij ons op het internationale politieke toneel.

Dit alles samen vormt het beeld van de Twaalf en van de Europese Gemeenschap als economische, niet-militaire macht.

Het gebrek aan samenwerking op het gebied van defensie en, meer in het algemeen, de toevoeging van een veiligheidsaspect aan de Europese eenmaking is een actueel maar geen nieuw vraagstuk. Vanaf het begin van de Europese integratie was dit aspect voor of achter de schermen aanwezig.

Vaak werden verwarde en hoog oplaaierende discussies gevoerd. Zelden wordt in de analyses en discussies een duidelijk onderscheid gemaakt tussen het beoogde doel en de middelen om het te bereiken.

Vanuit een institutioneel oogpunt lijkt het me echter aangewezen dat eerst de doelstellingen worden omljnd.

Dient het Europa van de Twaalf zich bezig te houden met zijn veiligheid? Welk veiligheidsconcept zou het uitgangspunt moeten vormen van de discussie?

Dit zijn twee fundamentele vragen waarop een samenhangend antwoord dient gegeven te worden vooraleer de discussie te beginnen over het institutioneel kader en de middelen, waaronder defensie, die deze veiligheid kunnen waarborgen.

Ik wil hier dan ook pleiten voor een brede opvatting van het begrip veiligheid dat volgens mij drie elementen omvat die van essentieel belang zijn voor het voortbestaan van onze samenlevingen en de waarden waaraan wij gehecht zijn.

In de eerste plaats dienen de voorwaarden voor ons fysisch en economisch voortbestaan verzekerd te zijn.

In de tweede plaats moet onze vrijheid om de interne organisatie van onze maatschappij te bepalen gevrijwaard blijven.

En tenslotte dienen wij ook in onze externe betrekkingen over een volledige vrijheid van handelen te kunnen beschikken.

Aldus bekeken heeft het gehele Europese eenmakingsproces van het begin af onze veiligheid ten doel gehad. Het besef dat de nationale Staat een ontoereikend kader is voor de algehele verwezenlijking van deze doelstellingen, heeft de Staten ertoe gebracht zich te integreren in een groter en, in een wereld waar alle Staten onderling afhankelijk zijn geworden, dus sterker geheel.

De organisaties die nu op Europees, Atlantisch of mondiaal niveau bestaan, werden uiteraard opgericht met het oog op meer veiligheid en stabilisering van de internationale betrekkingen. Maar deze organisaties hebben natuurlijk ook hun begrenzingsen en van geen enkele kan verwacht worden dat zij bijvoorbeeld de vrede in Europa in alle opzichten kan waarborgen.

De middelen waarover de Europese Gemeenschap beschikt, stellen haar evenwel in staat zich op heel wat terreinen in te zetten om de bedoelde veiligheid en doelstellingen te bereiken.

Dit geheel van actiemiddelen waarmee wij onze identiteit en veiligheid kunnen waarborgen, blijft echter

onvolledig. Er ontbreekt een belangrijk actiemiddel, namelijk defensie. Wij kennen de redenen van deze leemte en velen betreuren deze toestand. Persoonlijk blijf ik ervan overtuigd dat de Europese Unie pas dan voltooid zal zijn zodra een gemeenschappelijk defensiebeleid tot stand komt dat op een passende juridische onderbouw is gevestigd.

Maar ik herhaal dat dit resultaat slechts binnen handbereik zal liggen indien wij het eens worden over het Europees veiligheidsconcept en over de middelen die wij willen aanwenden om het te verwezenlijken.

Afsluitend zou ik de volgende woorden van de Duitse filosoof KANT willen aanhalen: «Het vestigen van een ideale grondwettelijke orde is afhankelijk van het bestaan van betrekkingen met andere Staten die volgens de rechtsbeginselen worden bestuurd».